

ความเหมือนและต่างของ Coworking Space ในมหาวิทยาลัยไทย*

Similarities and Differences of Coworking Space in Thai Universities

ปริยฉัตร สุขเจริญ (Pariyachat Sukcharoen)

นิสิตหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Students of the Master of Public Administration Program, Faculty of Political Science, Chulalongkorn University

E-mail: piewpariyachat@gmail.com

Received: 25 March 2021

Revised: 11 May 2021

Accepted: 27 May 2021

บทคัดย่อ

Coworking Space คือ พื้นที่ทำงานร่วมกัน ที่กำลังได้รับความนิยมในปัจจุบัน เนื่องจากเป็นรูปแบบการทำงานที่มีความยืดหยุ่น สามารถเลือกได้ว่าจะทำงานที่ไหน เมื่อไหร่ กับใคร ซึ่งภาครัฐไทยก็ได้มีการให้ความสำคัญในเรื่องนี้ผ่านการจัดสรรงบประมาณให้แก่มหาวิทยาลัยในการจัดพื้นที่ Coworking Space เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และเป็นจุดเชื่อมระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคการศึกษา ประกอบกับภาครัฐหันมาให้ความสำคัญเรื่องการทำงานนอกสถานที่ตั้ง Coworking Space จึงกลายเป็นเครื่องมือในการตอบสนองต่อนโยบายทั้งสองด้านนี้ ซึ่งบทความวิชาการชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเหมือนและต่างของ Coworking Space ของมหาวิทยาลัยจำนวน 5 แห่ง คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ โดยแยกออกเป็น 12 มิติด้วยกัน คือ ชื่อ เป้าหมาย ทำเลที่ตั้ง พื้นที่และแผนผัง งบประมาณ หน่วยงานผู้รับผิดชอบ กฎระเบียบ รูปแบบการให้บริการ ผู้มาใช้บริการ ค่าธรรมเนียม เจ้าหน้าที่ประจำ และช่องทางประชาสัมพันธ์ จากผล

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “Coworking Space: กรณีศึกษา หน่วยงานสร้างนวัตกรรมของมหาวิทยาลัยไทย” โดยเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่เก็บข้อมูลผ่านการสังเกตและการสัมภาษณ์ 4 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ 1. ผู้บริหาร 2. เจ้าหน้าที่ 3. บุคลากรภายใน และ 4. บุคลากรนอกมหาวิทยาลัยที่เข้ามาใช้บริการ Coworking Space ของ 5 มหาวิทยาลัย ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

ปริยฉัตร สุขเจริญ

การศึกษาพบว่าแต่ละพื้นที่มีรูปแบบการบริหารจัดการ รูปแบบการให้บริการ ตลอดจนรายละเอียดปลีกย่อยที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับบริบทและอัตลักษณ์ของแต่ละพื้นที่ แต่อย่างไรก็ตามแต่ละมหาวิทยาลัยกลับมีจุดร่วมใหญ่คือ ต้องการที่จะให้ Coworking Space เป็นพื้นที่กลางในการพบปะของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคการศึกษา เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตลอดจนสร้างให้เกิดเครือข่ายขึ้นในพื้นที่

คำสำคัญ: Coworking Space, การทำงานทางไกล (Telework), การทำงานนอกสถานที่ตั้ง

Abstract

Coworking Space is a shared workspace that is growing in popularity nowadays due to its flexibility –work staff, workplaces, and work time are optional. Also, Thai government places great importance on this issue, universities are allocated budgets for the management of coworking spaces to promote learning and connections between the public, private, and educational sectors. Meanwhile, the government emphasizes on ‘Work-From-Home’. Therefore, coworking space has become the tool used to follow these two policies. The aim of this article is to study the similarities and differences of Coworking Space in five Thai universities, consisting of Chulalongkorn University, Thammasat University, Chiang Mai University, Khon Kaen University, and Walailak University were investigated. 12 categories were studied: name, purposes, locations, spaces and layouts, budgets, divisions in charge, regulations, types of services, clients, fees, full-time staff, and advertising channels. Results revealed that management approaches, types of services, and some other details were varied across the areas, depending on the context and the identity of each area. Nevertheless, the major aspect shared among these universities was found: coworking spaces were created to provide the common areas for the public, private, and educational sectors to participate to exchange ideas and establish local networks.

Keywords: Coworking Space, Telework, Work from Home

บทนำ

ในช่วงเวลาไม่ถึงสิบปีที่ผ่านมา รูปแบบการใช้ชีวิตและการทำงานมีความซับซ้อนและแตกต่างจากในช่วงเวลาก่อนหน้านี้ เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงในหลายปัจจัย ทั้งในส่วนของ การนำเทคโนโลยีเข้ามาปรับใช้ การใช้ชีวิตของแต่ละชนรุ่น (generation) ประกอบกับแนวคิดเรื่อง Work-Life Integration*

* Work-Life Integration คือแนวคิดในการทำงานที่ประสานระหว่างชีวิตส่วนตัวกับการทำงานเข้าด้วยกัน โดยที่ไม่สามารถแยกทั้งสองสิ่งนี้ออกจากกันอย่างชัดเจนได้

เข้ามามีอิทธิพล ส่งผลให้รูปแบบการทำงานในอดีตที่เป็นการไปทำงานในสถานที่ทำงานตอนเช้าและกลับบ้านในตอนเย็นไม่สามารถตอบโจทย์คนบางกลุ่มได้ จึงก่อให้เกิดรูปแบบการทำงานใหม่ๆ ขึ้นมาเป็นตัวเลือกในการทำงาน ซึ่งรูปแบบที่ได้รับความนิยมอยู่ในขณะนี้ก็คือการทำงานนอกสถานที่ตั้ง และสถานที่ที่ได้รับความนิยมสูงก็คือ Coworking Space เนื่องจากมีความอิสระ มีความยืดหยุ่นในการทำงาน มีสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่ และสามารถนำรูปแบบการทำงานทางไกล (Telework) เข้ามาปรับใช้ได้อีกด้วย ส่งผลให้จำนวน Coworking Space เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในประเทศไทยก็กระจายอยู่ในหลายพื้นที่ทั้งจากการจัดตั้งโดยภาครัฐและภาคเอกชน โดยเฉพาะ Coworking Space ที่บริหารจัดการโดยหน่วยงานของมหาวิทยาลัยที่กระจายอยู่ทุกภูมิภาคทั่วประเทศ จึงเป็นที่น่าสนใจว่าพื้นที่ที่บริหารจัดการโดยหน่วยงานของมหาวิทยาลัยเหมือนกันแต่ต่างพื้นที่กันนั้นเป็นอย่างไร บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา Coworking Space ของแต่ละมหาวิทยาลัย และทำความเข้าใจความเหมือนและต่าง ตลอดจนอัตลักษณ์ของแต่ละพื้นที่

ความหมายของ Coworking Space

Coworking Space หรือ Co-working Space เป็นคำที่เห็นอยู่ทั่วไป ซึ่งอาจจะมีความสับสนว่าที่จริงแล้วควรเขียนอย่างไร จากการศึกษาและหาข้อมูลพบว่า การเขียนที่เป็นที่ยอมรับและเห็นพ้องต้องกันก็คือการเขียนในแบบของ Coworking Space ที่ไม่มีเครื่องหมายยัติภังค์ เนื่องจาก คำว่า Co-working คือคำที่มีความหมายในแง่ของเพื่อนร่วมงานที่อยู่ในสถานที่ทำงานเดียวกัน โดยที่ไม่ได้มีสิทธิ์เลือกเพื่อนร่วมงานแต่คำว่า Coworking คือคำใหม่ที่เกิดขึ้นไม่นาน และมีความหมายว่าการทำงานกับเพื่อนร่วมงานที่เราสามารถเลือกได้และมีรูปแบบการทำงานที่ต่างไปจากรูปแบบเก่า (Foertsch, 2011) นอกจากนี้คำว่า Coworking Space ยังสามารถอธิบายได้อย่างครอบคลุมรูปแบบการทำงานสมัยใหม่ที่ไม่ได้ยึดติดกับห้องทำงานและการประชุมแบบเดิม แต่เป็นการทำงานในรูปแบบใหม่ที่สามารถทำได้ทุกเวลาและสามารถทำร่วมกับใครก็ได้อย่างอิสระ (Revoy, 2020) ดังนั้นในบทความชิ้นนี้จึงจะใช้การเขียน Coworking Space ในรูปแบบที่ไม่มีเครื่องหมายยัติภังค์

ทั้งนี้ Coworking Space หรือที่แปลเป็นภาษาไทยว่า พื้นที่ทำงานร่วมกัน โดยเป็นการแบ่งปันพื้นที่ทำงานและสิ่งอำนวยความสะดวกระหว่างผู้มาใช้บริการ (Gerdenitsch et al., 2016) โดยสิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านี้ ทั้งอุปกรณ์สำนักงานหรือสัญญาณอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงเป็นเสมือนตัวช่วยในการดึงดูดผู้คนให้มาใช้บริการ (Moriset, 2013) นอกจากนี้การออกแบบพื้นที่ทางกายภาพของ Coworking Space ส่วนใหญ่จะเป็นในรูปแบบของพื้นที่ที่มีความโปร่ง มีการจัดวางอุปกรณ์ต่างๆ โต๊ะ เก้าอี้ ที่เอื้อให้ผู้มาใช้บริการมีปฏิสัมพันธ์กัน ล้วนเป็นการส่งเสริมให้เกิดการสื่อสารขึ้นในพื้นที่ (Merkel, 2015) ด้วยรูปแบบการจัดพื้นที่ในลักษณะนี้ทำให้ผู้มาบริการมีโอกาสในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน รวมถึงการก่อให้เกิดความสัมพันธ์ในแง่ของมิตรภาพได้ (Gandini, 2015) จะเห็นได้ว่า Coworking Space มีความแตกต่างไปจากสถานที่ทำงานในรูปแบบเก่า และมีความพิเศษตรงที่ผู้มาใช้บริการจะมีอิสระในการทำงาน

ปริญญ์ สุขเจริญ

โดยสามารถกำหนดได้ว่าจะทำงานที่ใด เวลาใด กับใคร นานแค่ไหน และบอยเท่าไร ได้ด้วยตัวเองโดยไม่มีกฎตายตัว รวมถึงความอิสระในการพูดคุยหรือมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นมาใช้บริการคนอื่นอีกด้วย (Bouncken and Reuschl, 2018)

จุดเริ่มต้นและการเติบโตของ Coworking Space

ย้อนกลับไปในปี 2548 ที่เมืองซานฟรานซิสโก ประเทศอเมริกา ได้มี Coworking Space เกิดขึ้นครั้งแรกในโลก โดยมี Brad Neberg เป็นผู้ก่อตั้ง (Josef and Back, 2018) โดยก่อนหน้านี้ Brad ได้ทำงานในบริษัท startup แห่งหนึ่งแต่เขาไม่ได้มีความสุขเท่าที่ควร เนื่องจากรู้สึกว่าจะไม่สามารถประสานการทำงานและการใช้ชีวิตให้สมดุลกันได้ภายใต้การทำงานแบบเดิม เขาจึงต้องหาแนวทางใหม่ที่มีอิสระในการทำงานแต่ละวันก็สามารถมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับคนอื่นได้ เขาจึงได้สร้างพื้นที่ในการทำงานแห่งใหม่ขึ้นมา (Neberg, n.d.) หลังจากนั้นไม่นานแนวคิด Coworking Space ก็ได้ขยายตัวในอเมริกาและหลายประเทศทั่วโลก ทั้งนี้ก็เพราะการทำงานในยุคปัจจุบันมีเรื่องของเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้อง ทำให้ทุกที่สามารถเป็นที่ทำงานได้เพียงแค่อินเทอร์เน็ต ซึ่ง Coworking Space ก็สามารถตอบโจทย์ตรงนี้ได้ ส่งผลให้จำนวน Coworking Space เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในแต่ละปี (Kongcheep, 2559) ซึ่งการสำรวจ “2019 Global Coworking Survey” พบว่าในปี 2562 จำนวนของ Coworking Space ทุกที่ทั่วโลกจะมีตัวเลขมากถึง 22,000 แห่ง ซึ่งเป็นตัวเลขที่มากกว่าปี 2561 ที่มีเพียง 18,7000 แห่ง และมีแนวโน้มว่าจะเติบโตอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้มีการคาดการณ์ว่าในปี 2563 ตัวเลขของ Coworking Space จะพุ่งสูงขึ้นถึง 26,300 แห่งทั่วโลก (Foertsch, 2019)

Coworking Space ในประเทศไทยและในมหาวิทยาลัยไทย

การเพิ่มขึ้นของจำนวน Coworking Space ตั้งแต่ 2548 ได้กระจายออกไปในวงกว้างมากขึ้นซึ่งประเทศไทยก็ได้รับแนวคิดนี้มาเช่นกัน ทั้งนี้ประเทศไทยมี Coworking Space แห่งแรกในปี 2555 โดยคุณอมฤต เจริญพันธ์ และใช้ชื่อพื้นที่ว่า HUBBA Thailand ซึ่งจุดเริ่มต้นเกิดขึ้นจากปี 2554 ที่มีน้ำท่วมใหญ่ทำให้คุณอมฤตและครอบครัวต้องย้ายไปต่างจังหวัด และต้องทำงานผ่านร้านกาแฟ แต่ก็ไม่สะดวกในการทำงานมากนักเนื่องจากสถานที่ไม่ได้เอื้อต่อการทำงานเท่าที่ควร คุณอมฤตจึงได้ศึกษาและทำความเข้าใจแนวคิด Coworking Space ของต่างประเทศอย่างจริงจัง พร้อมทั้งพยายามหาแนวทางมาปรับและประยุกต์ให้เหมาะสมกับรูปแบบการใช้ชีวิตของคนไทยมากที่สุด จึงได้จัดตั้ง HUBBA Thailand ในปี 2555 (สุวิทย์ วงศ์จิราวาณิช, 2557) หลังจากนั้นธุรกิจ Coworking Space ก็ได้ขยายตัวอย่างต่อเนื่องในประเทศไทย นอกจากการจัดการในภาคธุรกิจเอกชนแล้ว ในส่วนของภาครัฐเองก็มีการให้ความสำคัญกับ Coworking Space เช่นกัน จากการที่ผู้เขียนได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์คุณทิพย์ เวชการณีย์ ผู้อำนวยการสำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมอุทยานวิทยาศาสตร์ กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและ

นวัตกรรม* ทำให้ทราบว่าในปี 2560 ทางกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (ชื่อกระทรวงในขณะนั้น) ได้จัดสรรงบประมาณรวมถึงเครื่องมือต่างๆ เพื่อสนับสนุนให้มหาวิทยาลัยทั่วประเทศมีการจัดพื้นที่ Coworking Space โดยอยู่ภายใต้โครงการที่มีชื่อว่า “Innovative Startup หรือ โครงการพัฒนาธุรกิจ นวัตกรรมเกิดใหม่ที่มีการเติบโตสูง” โดยโครงการนี้จะเน้นไปที่การสร้างผู้ประกอบการ startup ให้เกิดขึ้น ในมหาวิทยาลัย เนื่องจากมองว่ามหาวิทยาลัยคือสถานที่ที่มีองค์ความรู้ มีทรัพยากรบุคคลที่เชี่ยวชาญในด้าน ต่าง ๆ รวมถึงมีโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ซึ่งตั้งแต่การให้งบครั้งแรก ในปี 2560 จนถึงปี 2561 (ปีสุดท้ายที่ให้งบ) มีมหาวิทยาลัยที่ได้รับงบประมาณในการจัดพื้นที่ Coworking Space ทั้งสิ้นกว่า 30 แห่งทั่วประเทศ ซึ่งดำเนินงานผ่านหน่วยงานของมหาวิทยาลัย ทั้งในส่วนของหน่วย บ่มเพาะธุรกิจ และอุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี** ที่ดูแลในเรื่องของการจัดตั้งและบริหารจัดการ ซึ่งตัวเลขเหล่านี้ยังไม่นับรวมมหาวิทยาลัยบางแห่งที่ได้รับงบประมาณจากภาคส่วนอื่น หรือที่ใช้ งบประมาณของตัวเองในการจัดพื้นที่ ทั้งนี้จากจำนวน Coworking Space ของมหาวิทยาลัยที่เพิ่มขึ้นอย่าง ต่อเนื่อง ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการที่มหาวิทยาลัยต้องการให้มีพื้นที่กลางที่เป็นจุดเชื่อมระหว่าง มหาวิทยาลัย ภาครัฐ และภาคเอกชน เพื่อให้เกิดการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และเกิดเป็นเครือข่ายขึ้น ในพื้นที่ ประกอบกับความต้องการผลักดันงานวิจัยออกสู่ตลาดในเชิงพาณิชย์ผ่านเครือข่ายผู้ประกอบการ และภาครัฐที่เข้ามาใช้พื้นที่

การบริหารงานภาครัฐกับการทำงานนอกสถานที่ตั้งผ่าน Coworking Space

ในประเทศไทยภาครัฐมีความสำคัญกับ Coworking Space ตั้งแต่ปี 2560 ด้วยการจัดสรร งบประมาณผ่านมหาวิทยาลัยในการจัดตั้งและสนับสนุน ดังที่เห็นได้จากตัวเลขของ Coworking Space ของ มหาวิทยาลัยที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ต่อมาในปี 2563 ได้มีสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา สายพันธุ์ใหม่ 2019 หรือโรค COVID-19 ทำให้การเดินทางไปทำงานในสถานที่ทำงานถือเป็นความเสี่ยงที่ อาจจะก่อให้เกิดการแพร่ระบาดเพิ่มขึ้น หลายหน่วยงานจึงมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานเพื่อให้ เหมาะสมกับสถานการณ์ และภาครัฐเองก็มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานเช่นกัน ซึ่งแนวคิด Coworking Space ก็กลายมาเป็นเครื่องมือหนึ่งเพื่อตอบสนองนโยบายการทำงานนอกสถานที่ตั้งของภาครัฐ โดยจะเห็นได้จาก ประกาศหนังสือสำนักเลขาธิการรัฐมนตรี ที่ นร 0505/ว116 ลงวันที่ 19 มีนาคม 2563 เรื่อง การปรับแนวทาง ประเมินส่วนราชการและองค์การมหาชน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 เพื่อรองรับสถานการณ์

* สำนักงานเลขานุการคณะกรรมการส่งเสริมอุทยานวิทยาศาสตร์ กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม คือหน่วยงานที่เป็นผู้จัดสรรงบประมาณแก่มหาวิทยาลัยในการจัดพื้นที่ Coworking Space

** อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของแต่ละมหาวิทยาลัย เป็นหน่วยงานที่ที่เชื่อมประสานระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคการศึกษา และภาคท้องถิ่น (อัครณั วศ์ปรีดี, 2560) โดยการจัดตั้ง Coworking Space ถือเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ช่วยให้ เอื้อให้เกิดสถานที่พบปะกันระหว่างเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ผู้ประกอบการ และนักศึกษา

ปริยัติน สุขเจริญ

การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (COVID-19) และแนวทางการให้ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานนอกสถานที่ตั้ง และหนังสือแนบของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนที่เสนอถึงแนวทางในการทำงานที่ต้องมีความคล่องตัวและความยืดหยุ่น ซึ่งได้กล่าวถึงการทำงานนอกสถานที่ตั้งทั้งในส่วนของที่พักออาศัย และในส่วน of สถาน that ทำงานร่วมกันของภาครัฐหรือว่า Coworking Space ที่ทางภาครัฐจัดหาไว้ให้ โดยสำนักงาน ก.พ. ระบุว่าอาจจะเป็นสถานที่ที่ภาครัฐได้ทำข้อตกลงเพื่อให้เจ้าหน้าที่ไปปฏิบัติราชการหรือเป็นสถานที่ที่ใกล้เคียงกับที่อยู่อาศัยของเจ้าหน้าที่ เหตุผลก็เพื่อลดการเดินทางและเป็นการเว้นระยะห่างทางสังคม ทั้งนี้ด้วยการพัฒนาทางเทคโนโลยีทำให้ช่วยอำนวยความสะดวกการทำงานทางไกลหรือการทำงานนอกสถานที่ตั้งได้เป็นอย่างดี

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่า Coworking Space เป็นเครื่องมือหนึ่งที่ช่วยให้ตอบสนองต่อนโยบายการทำงานนอกสถานที่ตั้งของภาครัฐ ผ่านการเพิ่มช่องทางการทำงานที่เป็นตัวเลือกในช่วงภาวะวิกฤติ และอำนวยความสะดวกในการทำงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานนอกเหนือจากการทำงานในที่พักออาศัย นอกจากนี้จากการที่ภาครัฐให้ความสำคัญกับ Coworking Space ผ่านการจัดสรรงบประมาณแก่มหาวิทยาลัยเพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ การสร้างผู้ประกอบการผ่านสิ่งอำนวยความสะดวกจากโครงสร้างของมหาวิทยาลัย ดังนั้นการที่ Coworking Space กลายเป็นเครื่องมือที่ช่วยเอื้อให้เกิดการตอบสนองต่อนโยบายทั้งสองส่วนนี้ จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจว่ากระบวนการทำงานและรูปแบบการบริหารจัดการของ Coworking Space เป็นไปในทิศทางใด

กรณีศึกษาในมหาวิทยาลัยไทย

จากความต้องการที่จะศึกษา Coworking Space ของมหาวิทยาลัยไทย ทำให้ต้องมีการสืบค้นข้อมูลเพื่อทำความเข้าใจ แต่จากข้อมูลที่ได้อ่านไปทำให้ทราบว่าแนวคิด Coworking Space เกิดขึ้นมาในโลกเพียงแค่ 16 ปี และในประเทศไทยเพิ่งดำเนินมาเพียงแค่ 9 ปีเท่านั้น ส่งผลให้งานเขียนเรื่องนี้มีไม่มากนัก โดยเฉพาะในประเทศไทยที่ผู้เขียนได้ทำการค้นคว้าข้อมูลทั้งจากห้องสมุดและจากฐานข้อมูลออนไลน์พบว่าตลอดระยะเวลาเกือบ 10 ปีที่ผ่านมา มีงานเขียนเชิงวิชาการเกี่ยวกับเรื่องของ Coworking Space ที่มีการตีพิมพ์เผยแพร่มีไม่เกิน 20 ชิ้น และไม่มียานขึ้นใดเลยที่ศึกษาถึง Coworking Space ของมหาวิทยาลัยไทย การเขียนบทความขึ้นนี้จึงจำเป็นต้องลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูล และนำข้อมูลที่ได้มาศึกษาและทำความเข้าใจบริบท Coworking Space ของมหาวิทยาลัย ตลอดจนการไปสัมภาษณ์คุณทิพวัลย์ เวชการธัญญ์ ผู้อำนวยการสำนักงานเลขานุการคณะกรรมการส่งเสริมอุทยานวิทยาศาสตร์ กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เพื่อให้ทราบจุดเริ่มต้นของการสนับสนุน Coworking Space ของมหาวิทยาลัยไทย

การเลือกตัวอย่างเป็นการเลือกผ่านบริบทพื้นที่ โดยแบ่งออกเป็น 5 บริบท ได้แก่ 1. บริบทใจกลางเมืองหลวง คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2. บริบทชานเมือง เขตปริมณฑล คือ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วิทยาเขตรังสิต 3. บริบทต่างจังหวัด ภาคเหนือ คือ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

4. บริบทต่างจังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และ 5. บริบทต่างจังหวัด ภาคใต้ ได้แก่ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ โดยผู้เขียนลงพื้นที่สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างใน 4 กลุ่มหลัก คือ ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ บุคลากรภายในมหาวิทยาลัย และบุคคลภายนอกมหาวิทยาลัยที่เข้าไปใช้พื้นที่ Coworking Space ในการทำงาน เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาทำการศึกษาเกี่ยวกับพื้นที่ Coworking Space ของแต่ละมหาวิทยาลัย รวมถึงการวิเคราะห์ความเหมือน ความต่างของแต่ละพื้นที่

ความเหมือนและความต่างของ Coworking Space ของแต่ละมหาวิทยาลัย

จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลพบว่ามหาวิทยาลัยทั้ง 5 แห่งมีจำนวนมี Coworking Space หลายพื้นที่ ทั้งในส่วนของการบริหารจัดการโดยส่วนกลางและโดยคณะต่างๆ ผู้เขียนจึงได้มีการมองหา พื้นที่ที่เข้ากับจุดประสงค์ในการศึกษา โดยมีเงื่อนไขคือเป็นพื้นที่ที่บริหารจัดการโดยหน่วยงานของมหาวิทยาลัย และที่สำคัญคือต้องเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกเข้าใช้บริการ ซึ่งจากการประสานงานกับเจ้าหน้าที่ในแต่ละพื้นที่ ทำให้ได้ผลลัพธ์คือ 1. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นการศึกษาพื้นที่ Innovation District ที่บริหารจัดการโดยศูนย์กลางนวัตกรรมแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นการศึกษาพื้นที่ Thammasat Creative Space ที่บริหารจัดการโดยศูนย์ทรัพย์สินทางปัญญาและบ่มเพาะวิสาหกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 3. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นการศึกษาพื้นที่ The Brick ภายใต้บริหารจัดการโดยอุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งจะมีความพิเศษตรงที่ The Brick แบ่งออกเป็นสองพื้นที่ ได้แก่ The Brick X ที่อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีบริหารจัดการเอง และ The Brick Space ที่เป็นการบริหารจัดการร่วมกับหุ้นส่วนภาคเอกชน 4. มหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นการศึกษาพื้นที่ Innovation Hub ที่บริหารจัดการโดย Innovation Hub KKU และ 5. มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ เป็นการศึกษาพื้นที่ WU Coworking Space ที่บริหารจัดการโดยอุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

ทั้งนี้การศึกษาพื้นที่ Coworking Space ของ 5 มหาวิทยาลัย โดยการค้นคว้าหาข้อมูลและลงพื้นที่ สัมภาษณ์ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ บุคลากรภายในมหาวิทยาลัย และบุคคลภายนอกมหาวิทยาลัยที่เข้ามาใช้พื้นที่ ทำให้สามารถจำแนกเหมือนและความต่างของ Coworking Space ของแต่ละมหาวิทยาลัยได้หลายประการ ซึ่งสามารถแยกหัวข้อออกเป็น 12 มิติ โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตารางเปรียบเทียบ Coworking Space ของแต่ละมหาวิทยาลัย (จัดทำและรวบรวมโดยผู้เขียน)

หัวข้อ	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	มหาวิทยาลัยขอนแก่น	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
ชื่อ	Siam Innovation District	Thammasat Creative Space	The Brick Space และ The Brick X	Innovation Hub	WU Coworking Space
เป้าหมาย	มีพื้นที่ทำงานระหว่างนักศึกษาผู้ประกอบการและภาครัฐ	เกิดเครือข่ายในพื้นที่	เป็นจุดเชื่อมระหว่างภาคการศึกษา ภาครัฐ และภาคเอกชน	แลกเปลี่ยนพูดคุย เกิดโครงการ นวัตกรรม และ startup	พื้นที่ให้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อสร้างให้เกิดเครือข่าย
ทำเลที่ตั้ง	บริบทใจกลางเมืองหลวง	บริบทชานเมืองเขตปริมณฑล	บริบทต่างจังหวัดภาคเหนือ	บริบทต่างจังหวัดภาคอีสาน	บริบทต่างจังหวัดภาคใต้
พื้นที่และแผนผัง	มีพื้นที่ 999.19 ตร.ม.	มีพื้นที่ 850 ตร.ม.	The Brick Space มีพื้นที่ 515 ตร.ม. และ The Brick X มีพื้นที่ 222 ตร.ม.	มีพื้นที่ทั้งหมด 128 ตร.ม.	มีพื้นที่ทั้งหมด 297 ตร.ม.
งบประมาณ	รับจากภาครัฐ ในช่วงต้นและจากเอกชนในช่วงต้นจนถึงปัจจุบัน	ในช่วงต้นได้รับงบประมาณมาจากภาครัฐ	- The Brick Space ใช้งบของตัวเอง และจาก partner - The Brick X รับจากภาครัฐช่วงต้น	รับจากภาครัฐ ในช่วงต้น	รับจากภาครัฐ ในช่วงต้น
หน่วยงานผู้รับผิดชอบ	ศูนย์กลางนวัตกรรมแห่งจุฬาลงกรณ์	ศูนย์ทรัพย์สินทางปัญญาและบ่มเพาะวิสาหกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	อุทยานวิทยาศาสตร์ฯ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	Innovation Hub KKU	อุทยานวิทยาศาสตร์ฯ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
กฎระเบียบ	ยึดตามกฎระเบียบของมหาวิทยาลัย	ยึดตามกฎระเบียบของมหาวิทยาลัย	ยึดตามระเบียบของอุทยานวิทยาศาสตร์ฯ	ยึดระเบียบมหาวิทยาลัย	ยึดระเบียบของอุทยานวิทยาศาสตร์ฯ
รูปแบบการให้บริการ	เน้นพื้นที่ทำงาน และจัดกิจกรรม	เน้นการให้เช่าพื้นที่รายเดือนผู้ประกอบการภาคเอกชน	- The Brick Space เน้นให้เช่าพื้นที่ - The Brick X เน้นจัดกิจกรรม	เน้นในส่วนของการศึกษาในการเข้ามาใช้พื้นที่	เน้นพื้นที่ทำงาน และจัดกิจกรรม
ผู้มาใช้บริการ	มีนักเรียน นิสิต คนทำงาน และผู้ประกอบการ	กลุ่มของบริษัทเอกชน ในประเภทของ startup	- The Brick Space ผู้ประกอบการ - The Brick X นักศึกษาและ	ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษา แต่ก็มีผู้ประกอบการบ้าง	ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษา แต่ก็มีในส่วนของเอกชนและภาครัฐบ้าง

หัวข้อ	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	มหาวิทยาลัยขอนแก่น	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
	หน่วยงานภาครัฐ				
ค่าธรรมเนียม	ปัจจุบันยังเปิดให้เข้าใช้บริการพื้นที่ได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย	-มีค่าธรรมเนียมในการใช้พื้นที่ทำงาน บริการห้องประชุมและการจัดกิจกรรม	- The Brick Space มีค่าธรรมเนียม - The Brick X ไม่เสียค่าบริการ	-ไม่เสีย ค่าธรรมเนียมในการใช้บริการ	-ไม่เสีย ค่าธรรมเนียมในการใช้บริการพื้นที่ทำงาน
เจ้าหน้าที่ประจำ	มีเพียงแม่บ้านและรปภ. อยู่ในพื้นที่	มีเจ้าหน้าที่นั่งในพื้นที่	มีเจ้าหน้าที่ ประจำอยู่ในพื้นที่	มีเจ้าหน้าที่ นั่งทำงานในพื้นที่	ไม่มีเจ้าหน้าที่ ประจำในพื้นที่
ช่องทางประชาสัมพันธ์	เว็บไซต์และ Facebook	ติดตามทาง Facebook	ติดตามทาง Facebook	เว็บไซต์และ Facebook	ติดตามทาง เว็บไซต์

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่าการเปรียบเทียบความเหมือนและความต่างออกเป็น 12 มิติ คือ 1. ชื่อ 2. เป้าหมาย 3. ทำเลที่ตั้ง 4. พื้นที่และแผนผัง 5. งบประมาณ 6. หน่วยงานผู้รับผิดชอบ 7. กฎระเบียบ 8. รูปแบบการให้บริการ 9. ผู้มาใช้บริการ 10. ค่าธรรมเนียม 11. เจ้าหน้าที่ประจำ Coworking Space และ 12. ช่องทางประชาสัมพันธ์ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ชื่อ Coworking Space โดย Coworking Space ของทั้ง 5 มหาวิทยาลัยที่ได้ทำการศึกษา นั้นมีชื่อที่แตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับการตั้งชื่อและการนำเสนอของแต่ละที่ โดย Coworking Space ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยใช้ชื่อว่า Siam Innovation District มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ใช้ชื่อว่า Thammasat Creative Space มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่เป็นการศึกษา 2 พื้นที่ภายใต้การบริหารจัดการของอุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ใช้ชื่อว่า The Brick Space และ The Brick X มหาวิทยาลัยขอนแก่น ใช้ชื่อว่า Innovation Hub และในส่วนของมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ใช้ชื่อว่า WU Coworking Space ดังนั้นจะเห็นได้ว่า Coworking Space ของแต่ละมหาวิทยาลัยมีการสร้างหรือคิดชื่อขึ้นมาใหม่เพื่อใช้เป็นเอกลักษณ์ในการนำเสนอให้มีความน่าสนใจต่อผู้มาใช้บริการมากกว่าการเรียกเพียงแค่พื้นที่ Coworking Space เท่านั้น อีกทั้งยังถือเป็นความแตกต่างจากพื้นที่อื่น

2. เป้าหมาย สำหรับเป้าหมายในการจัดพื้นที่ของทั้ง 5 มหาวิทยาลัยค่อนข้างคล้ายคลึงกัน โดยเป้าหมายในการจัดพื้นที่ของ Siam Innovation District ก็คือ ต้องการให้สร้างพื้นที่ให้นิสิตนักศึกษา นักธุรกิจ ผู้ประกอบการ ได้มาทำงานและได้เข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นร่วมกัน ตามคำสัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ว่า “เราก็คือต้องการสร้าง Ecosystem ที่เหมาะสม” ต่อมาในส่วนของ Thammasat Creative Space จะมีเป้าหมายคือ ต้องการให้เกิดการพูดคุยแลกเปลี่ยนความเห็นระหว่างผู้มาใช้บริการ ตลอดจนเปิดโอกาสให้นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมหรือร่วมงานกับผู้ประกอบการที่เข้ามาเช่าพื้นที่ ตามสัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่

ที่ว่า “เราต้องการให้มันเกิด *connection* กัน ระหว่าง โตะข้างๆ พูดยกัน แลกเปลี่ยนความเห็นกัน แต่ว่าที่สำคัญที่สุดที่มาตั้งในมหาวิทยาลัยมันคือการที่เราต้องดึงศักยภาพของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยมาใช้ให้เกิดประโยชน์ด้วย” ในส่วนของ The Brick Space และ The Brick X มีเป้าหมายคือ ต้องการที่จะให้พื้นที่ให้กลายเป็น *ecosystem* หรือระบบนิเวศน์นวัตกรรมสำหรับผู้ประกอบการ ซึ่งภาพที่อยากให้เกิดในพื้นที่ก็คือ การเสริมสร้างศักยภาพของผู้ประกอบการที่มาใช้บริการพื้นที่ผ่านการดูแลอย่างใกล้ชิดของเจ้าหน้าที่ และเป็นจุดเชื่อมระหว่างภาคการศึกษา หน่วยงานภาครัฐ และผู้ประกอบการภาคเอกชน ตลอดจนสร้างให้เกิดการสร้างเครือข่ายระหว่างผู้มาใช้บริการ ตามคำสัมภาษณ์ของผู้บริหารที่ว่า “เราพยายามสร้างสิ่งที่เรียกว่า *ecosystem* นั้นเอง ก็คือการสร้างระบบนิเวศน์ในการทำนวัตกรรมสำหรับผู้ประกอบการ เสริมสร้างศักยภาพผู้ประกอบการ ก็คือเราสร้าง *ecosystem* เพื่อ *engage* คน สร้าง *networking* แล้วก็มีการส่งเสริมศักยภาพผู้ประกอบการ แล้วก็เชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคการศึกษา เพราะเราเป็นหน่วยงานหนึ่งที่อยู่ตรงกลาง” ในส่วนของ Innovation Hub มีเป้าหมายคือ ต้องการให้นักศึกษาและบุคลากรภายนอกเข้ามาใช้บริการในพื้นที่เพื่อให้เกิดการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ไปจนถึงการก่อให้เกิดโครงการหรือ *startup* ภายในพื้นที่ ตามคำสัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ที่ว่า “เราคาดหวังให้นักศึกษา และบุคคลทั่วไปเข้ามาที่ตัว *Coworking Space* ตรงนี้เพื่อแลกเปลี่ยนพูดคุย เพื่อให้เกิดโครงการที่เป็นนวัตกรรมแล้วก็ *startup*” และสุดท้ายในส่วนของ WU *Coworking Space* มีเป้าหมายคือ การจัดสร้างพื้นที่ให้นักศึกษา บุคลากรภายในมหาวิทยาลัย ผู้ประกอบการ ภาคเอกชน และภาครัฐเข้ามาใช้บริการ เพื่อให้เกิดการพบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ตลอดจนการสร้างให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างกัน รวมถึงการที่ให้นักศึกษาได้ทราบถึงกระบวนการทำงานของผู้ประกอบการ ตามคำสัมภาษณ์ของผู้บริหารที่ว่า “เป้าหมายของคนที่มาใช้ก็จะเป็นนักศึกษา เป็นผู้ประกอบการ ที่จะเข้ามาใช้ *Coworking Space* มาคุยกันเรื่องของธุรกิจ มาคุยกันเรื่องของ *idea* ต่างๆ นะครับ หรือว่ามาจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมเกี่ยวข้องกับ *design thinking* อะไรอย่างนี้ นั่นคือเป้าหมายของเรา”

3. ทำเลที่ตั้ง จากการเลือกพื้นที่ *Coworking Space* ของทั้ง 5 มหาวิทยาลัย จะเป็นการเลือกในบริบทและภูมิภาคที่แตกต่างกัน โดย Siam Innovation District จะเป็นบริบทใจกลางเมืองหลวง ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ห้างสรรพสินค้าสยามสแคว์วัน ดิตรถไฟฟ้าสถานีสยาม ในส่วนของ Thammasat Creative Space จะเป็นบริบทชานเมือง เขตปริมณฑล โดยตั้งอยู่ในพื้นที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รังสิต ในส่วนของ The Brick Space และ The Brick X มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จะอยู่ในบริบทของต่างจังหวัด ภาคเหนือเหมือนกัน เพียงแต่จะตั้งอยู่ในพื้นที่ที่แตกต่างกัน โดย The Brick Space อยู่บริเวณพื้นที่ถนนสิริมงคลจารย์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นทำเลที่อยู่กลางเมืองเชียงใหม่ และในส่วนของ The Brick X จะตั้งอยู่ในพื้นที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ วิทยาเขตแม่เหิยะ ซึ่งจะอยู่บริเวณนอกตัวเมืองเชียงใหม่ออกมา ต่อมาในส่วนของ Innovation Hub จะอยู่ในบริบทของต่างจังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยตั้งอยู่ในพื้นที่มหาวิทยาลัยขอนแก่น และสุดท้ายในส่วนของ WU *Coworking Space* จะอยู่ในบริบทของต่างจังหวัด ภาคใต้ โดยตั้งอยู่ในพื้นที่มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

จากการศึกษาพบว่า ท่าเลและที่ตั้งมีผลต่อการมาเข้าใช้บริการจากบุคคลภายนอก โดยพื้นที่ที่อยู่ใจกลางเมืองหลวง อย่างเช่น Siam Innovation District จะสามารถดึงดูดผู้มาใช้บริการได้จำนวนมาก เนื่องจากการเดินทางที่สะดวก ทั้งในส่วนของรถไฟฟ้า และรถสาธารณะ จึงทำให้ง่ายต่อการเดินทางมาใช้บริการ ซึ่งจะแตกต่างกับบริบทของเมือง และต่างจังหวัด ที่การเดินทางไม่ได้สะดวกมากนัก จึงอาจจะเป็นปัจจัยที่มากำหนดการเข้าใช้บริการของบุคคลภายนอกประการหนึ่ง

4. การจัดพื้นที่และแผนผัง สำหรับการจัดพื้นที่ Coworking Space ของแต่ละมหาวิทยาลัย มีความเหมือนกันในแง่ขององค์ประกอบหลักที่แบ่งออกเป็น พื้นที่ทำงาน พื้นที่ห้องประชุม และพื้นที่จัดกิจกรรม แต่จะมีความต่างกันตรงที่การออกแบบพื้นที่ห้องและการจัดวางอุปกรณ์ โดย Siam Innovation District มีพื้นที่ทั้งหมด 999.19 ตารางเมตร แบ่งเป็น 4 ชั้น คือ 1. บริเวณชั้นใต้ดิน กว้าง 285.68 ตารางเมตร เป็นพื้นที่ของห้องทดลองและมีพื้นที่จัดกิจกรรม 2. บริเวณชั้น 1 กว้าง 148.65 ตารางเมตร เป็นชั้นของส่วนต้อนรับ 3. บริเวณชั้น 2 กว้าง 271.06 ตารางเมตร เป็นชั้นของพื้นที่ทำงานทั้งแบบโต๊ะยาว และโต๊ะเล็ก ในชั้นนี้จะมีร้านกาแฟ Class และมีห้องประชุมเล็ก จำนวน 2 ห้อง และ 4. บริเวณชั้น 3 กว้าง 293.80 ตารางเมตร เป็นส่วนพื้นที่จัดกิจกรรมหรือ workshop หากไม่มีการจัดกิจกรรมก็จะเป็นพื้นที่ทำงานทั้งแบบโต๊ะ และแบบโซฟา ในส่วนของ Thammasat Creative Space มีพื้นที่ทั้งหมด 850 ตารางเมตร โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วน คือ 1. พื้นที่ทำงาน ที่มีโต๊ะ เก้าอี้ จัดวางไว้ให้ 2. พื้นที่ห้องประชุมเล็ก และ 3. พื้นที่ห้องประชุมใหญ่ ที่ในการจัดกิจกรรม สัมมนา หรือ workshop และ 4. พื้นที่ของเจ้าหน้าที่ศูนย์ทรัพยากรสนับสนุนและบ่มเพาะวิสาหกิจ ต่อมาในส่วนของ The Brick Space มีพื้นที่ทั้งหมด 515 ตารางเมตร แบ่งเป็น 2 ชั้น โดยชั้น 1 มีขนาด 400 ตารางเมตร แบ่งออกเป็น 4 ส่วนคือ 1. พื้นที่ทำงานแบบ Hot Desk 2. พื้นที่ทำงานแบบ Fixed Desk 3. ห้องประชุมเล็ก ห้องประชุมกลาง และห้องประชุมใหญ่ และ 4. ห้องครัว และชั้น 2 มีขนาด 115 ตารางเมตร ซึ่งเป็นพื้นที่ให้เช่าสำนักงาน และในส่วนของ The Brick X มีพื้นที่ทั้งหมด 222 ตารางเมตร ในส่วนของ Innovation Hub มีพื้นที่ทั้งหมด 128 ตารางเมตร โดยแบ่งออกเป็น 4 ส่วนคือ 1. พื้นที่ทำงาน 2. พื้นที่ทำงานของเจ้าหน้าที่ 3. ห้องประชุม และ 4. ห้องครัว และสุดท้ายในส่วนของ WU Coworking Space มีพื้นที่ทั้งหมด 297 ตารางเมตร แบ่งออกเป็น 4 ส่วนด้วยกัน คือ 1. พื้นที่ทำงานร่วมกันกับพื้นที่ส่วนกลาง และมีร้านกาแฟ WEDA Cafe โดยพื้นที่นี้ถือเป็นพื้นที่หลักที่มีการตั้งโต๊ะและเก้าอี้สำหรับการทำงาน แต่ถ้าหากมีการจัดกิจกรรมหรือจัด workshop ก็จะจัดในบริเวณนี้เช่นกัน 2. ห้องประชุมเล็ก 3. ห้อง 3D Printer & Laser Cutting และ 4. ห้องน้ำที่อยู่บริเวณด้านหน้า

5. งบประมาณ ในส่วนของงบประมาณที่ใช้ในการจัดตั้งและการบริหารงานของแต่ละมหาวิทยาลัยนั้นค่อนข้างจะเป็นไปในแนวทางเดียวกัน นั่นก็คือการได้รับงบประมาณจากหน่วยงานภายนอก โดยอาจจะเป็นจากทางภาครัฐหรือภาคเอกชน ควบคู่ไปกับงบประมาณจากทางมหาวิทยาลัยและงบจากหน่วยงานตัวเอง โดยรายละเอียดคือ Siam Innovation District ในช่วงต้นได้รับงบประมาณมาจากภาครัฐส่วนหนึ่งและได้รับจาก partner ภาคเอกชน ต่อมาจะเป็นการใช้งบประมาณจาก partner ภาคเอกชน

ปริยัติน สุขเจริญ

ในการบริหารจัดการจนถึงปัจจุบัน ในส่วนของ Thammasat Creative Space ในช่วงต้นได้รับงบประมาณมาจากภาครัฐส่วนหนึ่งและได้รับจากมหาวิทยาลัยส่วนหนึ่ง ต่อมาใช้งบประมาณของตัวเองเป็นหลัก เนื่องจากมีรายได้เกิดขึ้นในพื้นที่ ในส่วนของ The Brick Space และ The Brick X ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่จะมีความต่างกันตรงที่ The Brick Space ใช้งบประมาณจากอุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่เอง และจาก partner ภาคเอกชน แต่ The Brick X ไม่ได้รับงบจากภาคเอกชนแต่จะเป็นการได้รับงบในช่วงต้นมาจากภาครัฐส่วนหนึ่งและออกเองส่วนหนึ่ง ต่อมาใช้งบประมาณของตัวเองเป็นหลัก ซึ่งก็คืองบประมาณของอุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในส่วนของ Innovation Hub ในช่วงต้นได้รับงบประมาณมาจากภาครัฐส่วนหนึ่งและได้รับจากมหาวิทยาลัยส่วนหนึ่ง ต่อมาใช้งบประมาณของมหาวิทยาลัยเป็นหลัก และในส่วนของ WU Coworking Space ในช่วงต้นได้รับงบประมาณมาจากภาครัฐส่วนหนึ่งและออกเองส่วนหนึ่ง ต่อมาใช้งบประมาณของตัวเองเป็นหลัก ซึ่งก็คืองบประมาณของอุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่าในช่วงเริ่มต้นทุกมหาวิทยาลัยจะได้รับงบประมาณจากหน่วยงานภายนอก ไม่ว่าจะเป็นจากภาครัฐหรือภาคเอกชน เนื่องจากในช่วงต้นต้องใช้งบประมาณค่อนข้างมากในการจัดสร้าง ซึ่งงบประมาณของมหาวิทยาลัยหรือของหน่วยงานเองอาจไม่เพียงพอ การได้รับงบประมาณจากภายนอกจึงมาช่วยแก้ไขข้อจำกัดนี้ไปได้ และต่อมาเมื่อ Coworking Space เริ่มอยู่ตัวแล้วก็สามารถบริหารจัดการภายใต้การใช้งบประมาณของตัวเองเป็นหลักได้

6. หน่วยงานผู้รับผิดชอบ Coworking Space ของแต่ละมหาวิทยาลัยมีหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง ซึ่งครอบคลุมกระบวนการดำเนินงานในทุกขั้นตอน ทั้งการบริหารจัดการ งบประมาณ และการประชาสัมพันธ์ โดย Siam Innovation District ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อยู่ภายใต้การดูแลของศูนย์กลางนวัตกรรมแห่งจุฬาลงกรณ์ Thammasat Creative Space ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อยู่ภายใต้การดูแลของศูนย์ทรัพย์สินทางปัญญาและบ่มเพาะวิสาหกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ The Brick Space และ The Brick X ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ อยู่ภายใต้การดูแลของอุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เพียงแต่ The Brick Space จะมีความต่างจาก The Brick X ตรงที่ The Brick Space จะเป็นการบริหารจัดการที่มีหุ้นส่วนภาคเอกชนเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย Innovation Hub ของมหาวิทยาลัยขอนแก่นอยู่ภายใต้การดูแลของ Innovation Hub KKU และสุดท้าย WU Coworking Space ของมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ อยู่ภายใต้การดูแลของอุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ซึ่งจากการที่มีหน่วยงานรับผิดชอบในเรื่องของ Coworking Space โดยตรง ส่งผลให้มีการบริหารจัดการที่ตรงประเด็นว่าต้องการอะไร อยากที่จะไปทางใด และต้องดำเนินการอย่างไร จึงทำให้สามารถดำเนินการได้อย่างตรงตามความต้องการ

7. กฎระเบียบ ในส่วนของกฎระเบียบในการบริหารจัดการ Coworking Space ของทั้ง 5 มหาวิทยาลัยนั้นสามารถแบ่งออกเป็นสองรูปแบบคือ 1. การบริหารจัดการที่ยึดตามระเบียบมหาวิทยาลัย และ 2. การบริหารจัดการด้วยระเบียบของหน่วยงานที่รับผิดชอบ โดย Coworking Space ที่ยึดตามระเบียบ

มหาวิทยาลัย ได้แก่ 1. Siam Innovation District ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2. Thammasat Creative Space ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และ 3. Innovation Hub ของมหาวิทยาลัยขอนแก่น โดยเป็นการบริหารจัดการเรื่องต่างๆ ผ่านระเบียบมหาวิทยาลัย ทั้งในส่วนของการจัดซื้อจัดจ้าง และการใช้งบประมาณด้านต่างๆ ส่งผลให้ติดขัดในเรื่องของขั้นตอนต่างๆ และไม่มีความสะดวกในการบริหารจัดการเท่าที่ควร โดยขอยกตัวอย่างคำสัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ดังนี้ “มันเป็นกระบวนการจัดการภายในของมหาวิทยาลัยอีกทีหนึ่งที่เราไม่สามารถไปเปลี่ยนแปลงเขาได้ เช่น ระเบียบของการจะเก็บเงินแบบ เขาเรียกว่าอะไร เก็บเงินแบบค่าเช่าโต๊ะ มหาวิทยาลัยไม่มี มหาวิทยาลัยบอกว่าค่าเช่าโต๊ะคืออะไร เราก็ต้องชี้แจงไปว่ามันคือค่าธรรมเนียม เราก็เลยต้องใช้คำว่าค่าธรรมเนียมไปแทน” จะเห็นได้ว่าการบริหารจัดการภายใต้ระเบียบมหาวิทยาลัยจะมีข้อจำกัดบางประการอยู่ในทางกลับกันในส่วนของ Coworking Space ที่ไม่ได้ยึดตามระเบียบมหาวิทยาลัยก็คือ 1. The Brick Space และ The Brick X ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และ 2. WU Coworking Space ของมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ เนื่องจากทั้งสองส่วนบริหารจัดการภายใต้ระเบียบของหน่วยงานตัวเอง ซึ่งก็คือระเบียบของอุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ทำให้มีความคล่องตัวและยืดหยุ่นกว่าการใช้ระเบียบมหาวิทยาลัย แต่อย่างไรก็ตามระเบียบของอุทยานวิทยาศาสตร์ก็สอดคล้องและไม่ได้ขัดกับระเบียบมหาวิทยาลัยแต่อย่างใด

8. รูปแบบการให้บริการ แม้ว่าแต่ละมหาวิทยาลัยจะจัดพื้นที่เป็น Coworking Space เหมือนกัน แต่ก็มีความต่าง มีจุดเด่น ข้อจำกัดที่แตกต่างกัน ซึ่งแต่ละที่ก็มีเอกลักษณ์และความพิเศษของตัวเอง โดย Siam Innovation District จะเน้นพื้นที่ทำงานและจัดกิจกรรม เนื่องจากอาณาพื้นที่ที่กว้างและมีถึง 4 ชั้น ให้บริการโดยไม่เสียค่าธรรมเนียม ประกอบกับการเดินทางที่สะดวก ส่งผลให้มีผู้มาใช้บริการจำนวนมากในแต่ละวัน ในส่วนของ Thammasat Creative Space เน้นการให้เช่าพื้นที่รายเดือนของผู้ประกอบการภาคเอกชน รูปแบบการให้บริการจึงเน้นไปที่การให้เช่าพื้นที่ ทั้งพื้นที่ทำงาน พื้นที่ห้องประชุม และพื้นที่จัดกิจกรรม ต่อมาในส่วนของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ The Brick Space จะเน้นการให้เช่าพื้นที่ทั้งรายวันและรายเดือน และมีการจัดกิจกรรมบ้างในบางครั้ง ซึ่งที่นี่มีความน่าสนใจตรงที่เป็น Coworking Space ที่บริหารจัดการโดยหน่วยงานของมหาวิทยาลัยที่เปิดให้บริการตลอด 24 ชั่วโมง ต่อมาในส่วนของ The Brick X จะเป็นเสมือน Events Space ที่เน้นการจัดกิจกรรมในพื้นที่โดยไม่มีค่าธรรมเนียม โดยมีการจัดกิจกรรมในพื้นที่อย่างน้อย 15 ครั้งต่อเดือน และ Innovation Hub จะเป็นการเน้นในส่วนของการให้นักศึกษาเข้ามาใช้บริการในพื้นที่ทำงาน สุดท้าย WU Coworking Space จะเป็นการเน้นพื้นที่ทำงานให้นักศึกษาเข้ามาใช้บริการและมีการจัดกิจกรรมบ้างในบางครั้งทั้งจากหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยและหน่วยงานภายนอกมหาวิทยาลัย

9. ผู้มาใช้บริการ ประเภทและจำนวนของผู้มาใช้บริการ Coworking Space แต่ละมหาวิทยาลัยมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับรูปแบบการให้บริการ และความสะดวกในการเข้าใช้บริการ เห็นได้จาก Siam Innovation District ที่มีผู้มาใช้บริการจำนวนมากในแต่ละวัน โดยมีทั้ง นักเรียน นิสิต คนทำงาน และผู้ประกอบการ เนื่องจากการเดินทางที่สะดวก และไม่เสียค่าธรรมเนียมในการใช้บริการ ประกอบกับการมี

ปริญญ์ สุขเจริญ

ร้านกาแฟให้บริการ โดยทางเจ้าหน้าที่ได้ให้ข้อมูลว่าจากการลงชื่อและนับจำนวนจากแก้วกาแฟที่มีคนมาซื้อ มีมากถึงเกือบหนึ่งพันคนต่อวัน ในส่วนของ Thammasat Creative Space ผู้มาใช้บริการส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มของบริษัทเอกชนในประเภทของ startup มากกว่าการเข้ามาใช้บริการของนักศึกษา เนื่องจากรูปแบบการให้บริการที่เน้นการให้เช่าพื้นที่ โดยเมื่อสอบถามถึงจำนวนผู้มาใช้บริการทางเจ้าหน้าที่ได้ให้ข้อมูลว่าเฉลี่ยแล้ว 200-300 คน ต่อเดือน โดยวัดจากหนึ่งเดือนจะมีอย่างน้อย 4 กิจกรรม กิจกรรมละ 50 คนขึ้นไป สำหรับ The Brick ทั้ง 2 แห่งของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่จะมีความต่างกันตรงที่ The Brick Space ผู้มาใช้บริการส่วนใหญ่คือผู้ประกอบการและ start up โดยผู้ให้บริการต่อวันแบ่งเป็นผู้ประกอบการที่เช่าสำนักงานประมาณ 30 คน และผู้มาใช้บริการแบบ walk-in ประมาณ 10 คน แต่ในส่วนของ The Brick X ผู้มาใช้บริการส่วนใหญ่คือนักศึกษาและหน่วยงานภาครัฐ โดยจะมีการจัดกิจกรรมอย่างน้อย 15 ครั้งต่อเดือน ซึ่งครั้งหนึ่งรองรับคนได้ไม่เกิน 50 คน ในส่วนของ Innovation Hub ผู้มาใช้บริการส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มนักศึกษาภายในมหาวิทยาลัย แต่ก็มีในส่วนของผู้ประกอบการบ้าง โดยสัดส่วนของผู้มาใช้บริการพื้นที่มีจำนวน 20 คนต่อวัน และสุดท้าย WU Coworking Space ผู้มาใช้บริการส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มนักศึกษา แต่ก็มีในส่วนของผู้ประกอบการและภาครัฐบ้าง โดยสัดส่วนของผู้มาใช้บริการพื้นที่มีจำนวนมากถึง 80 คนต่อวัน เนื่องจากมีร้านกาแฟของชมรมนักศึกษาให้บริการในพื้นที่

10. ค่าธรรมเนียม สำหรับอัตราค่าธรรมเนียมในการเข้าใช้บริการ Coworking Space ของแต่ละมหาวิทยาลัยจะมีความแตกต่างกันค่อนข้างชัดเจน โดย Siam Innovation District ปัจจุบันยังเปิดให้เข้าใช้บริการพื้นที่ได้โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย แต่หากต้องการที่จะจัดกิจกรรมหรือขอใช้ห้องประชุมจะต้องมีการขออนุญาต ในส่วนของ Thammasat Creative Space จะเสียค่าธรรมเนียมในการใช้พื้นที่ทำงาน เดือนละ 5,000 บาท บริการห้องประชุม 300 บาทต่อชั่วโมง และการจัดกิจกรรม 3,000 บาทต่อวัน ในส่วนของ The Brick Space และ The Brick X จะมีความต่างกันตรงที่ The Brick Space มีราคาชัดเจน คือ 1. Hot Desk: ราคาเริ่มต้นที่ 50 บาทต่อชั่วโมง 2. Private Office: เริ่มต้นที่ 9,000 บาท ต่อเดือน 3. Fixed Desk: โต๊ะนั่งทำงานประจำ พร้อม locker เริ่มต้นที่ 3,900 บาท ต่อเดือน แต่สำหรับ The Brick X นั้นสามารถเข้ามาใช้พื้นที่ทำงานโดยไม่เสียค่าบริการ แต่ถ้าเป็นการจัดกิจกรรมจะมีค่าทำความสะอาด ในส่วนของ Innovation Hub จะไม่เสียค่าธรรมเนียมในการใช้บริการ และสุดท้ายในส่วนของ WU Coworking Space จะไม่เสียค่าธรรมเนียมในการใช้บริการพื้นที่ทำงาน แต่จะเสียค่าธรรมเนียมในการใช้บริการห้องประชุมและการจัดกิจกรรม

11. เจ้าหน้าที่ประจำ Coworking Space ถ้ามองในภาพรวมส่วนนี้จะมีความแตกต่างกันในแต่ละมหาวิทยาลัย เนื่องจากบางมหาวิทยาลัยก็มีเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่รับผิดชอบพื้นที่ Coworking Space นั่งประจำอยู่ในพื้นที่ บางแห่งเจ้าหน้าที่จะนั่งอยู่ในบริเวณพื้นที่ใกล้เคียง และบางแห่งก็ไม่ได้มีเจ้าหน้าที่ดูแล Coworking Space โดยตรงประจำอยู่ในพื้นที่ โดย Siam Innovation District ไม่มีเจ้าหน้าที่จากศูนย์กลางนวัตกรรมแห่งจุฬาลงกรณ์ที่เป็นหน่วยงานดูแลโดยตรงประจำอยู่ แต่มีแม่บ้าน 2 คน และ รปภ. 2 คน ดูแลความเรียบร้อยของพื้นที่ ในส่วนของ Thammasat Creative Space มีเจ้าหน้าที่ศูนย์ทรัพย์สินทางปัญญาและ

บ่มเพาะวิสาหกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นั่งทำงานในพื้นที่ Coworking Space โดยตรง จำนวน 6 คน โดยพื้นที่ทำงานของเจ้าหน้าที่จะกันเป็นห้องทำงานระหว่างพื้นที่ ในส่วนของ The Brick Space และ The Brick X จะมีความแตกต่างกันตรงที่ The Brick Space มีเจ้าหน้าที่อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ประจำ จำนวน 1 คน แม่บ้าน 1 คน รปภ. 1 คน และมีการจ้างพนักงาน part-time เฝ้าพื้นที่ในเวลากลางคืน เนื่องจากมีการเปิดบริการ 24 ชั่วโมง แต่ The Brick X มีเจ้าหน้าที่อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่จำนวน 1 คน (แม่บ้านและ รปภ. จะใช้ร่วมกับของตึก) ต่อมาในส่วนของ Innovation Hub จะมีเจ้าหน้าที่ Innovation Hub KKU นั่งทำงานในพื้นที่ ซึ่งมีจำนวน 9 คน ซึ่งจะนั่งทำงานอยู่มุมด้านในของพื้นที่ Coworking Space และสุดท้ายในส่วนของ WU Coworking Space ไม่ได้มีเจ้าหน้าที่จากอุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ อยู่ในพื้นที่ แต่จะมีนักศึกษาที่อยู่ในส่วนของพื้นที่ร้านกาแฟช่วยดูแลพื้นที่ให้

12. ช่องทางประชาสัมพันธ์ ในส่วนนี้เป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้บุคคลภายในและบุคคลภายนอกมหาวิทยาลัยสามารถติดต่อขอเข้าใช้พื้นที่ได้และสามารถติดตามข่าวหรือความเคลื่อนไหวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ได้อีกด้วย โดยช่องทางในการประชาสัมพันธ์ที่ถูกหยิบมาใช้มากที่สุดก็คือช่องทางออนไลน์ เนื่องจากสามารถกระจายข่าวได้รวดเร็ว ออกสู่วงกว้าง และสามารถเข้าถึงได้ง่าย ตัวอย่างเช่น Facebook และเว็บไซต์ ทั้งนี้ Siam Innovation District มี 2 ช่องทาง คือ 1. เว็บไซต์: <https://siaminnovationdistrict.com/> และ 2. Facebook: Siam Innovation District Official ในส่วนของ Thammasat Creative Space คือ Facebook: ศูนย์ทรัพย์สินทางปัญญาและบ่มเพาะวิสาหกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในส่วนของ The Brick Space และ The Brick X มีช่องทางในการประชาสัมพันธ์คือ Facebook: The Brick Space ทั้งนี้ The Brick X ไม่ได้มีช่องทางในการประชาสัมพันธ์โดยตรง แต่ถ้าหากมีข่าวสารก็จะประชาสัมพันธ์ผ่าน Facebook ของ The Brick Space ในส่วนของ Innovation Hub มี 2 ช่องทาง คือ 1. เว็บไซต์: <https://www.innohubkku.com/> และ 2. Facebook: Innovation Hub KKU และในส่วนของ WU Coworking Space มีช่องทางในการประชาสัมพันธ์คือ เว็บไซต์: <https://walailak-co-working-space.business.site/>

บทสรุป

จากการศึกษาและลงพื้นที่เก็บข้อมูลพบว่าพื้นที่ Coworking Space ของแต่ละมหาวิทยาลัยมีทั้งความเหมือนและความแตกต่างกัน เนื่องจากมหาวิทยาลัยแต่ละแห่งก็มีอัตลักษณ์ รวมไปถึงปัจจัยต่างๆ ที่ไม่เหมือนกัน รูปแบบของ Coworking Space ของแต่ละพื้นที่จึงมีความเฉพาะและเหมาะสมกับแต่ละบริบท อย่างไรก็ตาม แม้ว่าแต่ละมหาวิทยาลัยจะมีรูปแบบการให้บริการและรูปแบบการบริหารจัดการที่ต่างกัน แต่สิ่งหนึ่งที่เหมือนกันก็คือความต้องการให้เกิดกิจกรรมในพื้นที่ เพื่อให้เกิดการพบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นระหว่างผู้มาใช้บริการ ไม่ว่าจะเป็นบุคลากรภายในมหาวิทยาลัย และบุคคลภายนอกมหาวิทยาลัยทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า Coworking Space

ปริยัติน สุขเจริญ

เป็นเครื่องมือหนึ่งที่เอื้อให้เกิดการเชื่อมประสานระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคมหาวิทยาลัย ผ่านการใช้พื้นที่กลางในการทำงานและจัดกิจกรรมร่วมกัน อันจะเป็นการตอบสนองต่อนโยบายของภาครัฐ ที่ต้องการให้เกิดการเรียนรู้และสร้างให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคมหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

- ทิพวัลย์ เวชการรัชย์. (2563, 17 กันยายน). ผู้อำนวยการสำนักงานเลขานุการคณะกรรมการส่งเสริมอุทยาน วิทยาศาสตร์ กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. สัมภาษณ์
- สุวิทย์ วงศ์จิราพาณิชย์. (2557). *เจาะลึกเทรนด์ Coworking Space ตอนที่ 1: ทำไมฟรีแลนซ์ถึงติดใจห้องทำงานรูปแบบใหม่นี้*. วันที่ค้นข้อมูล 12 กันยายน 2563, จาก <https://web.tcdc.or.th/th/Articles/Detail/เจาะลึกเทรนด์-Coworking-Space-ตอนที่1-ทำไมฟรีแลนซ์ถึงติดใจห้องทำงานรูปแบบใหม่นี้>
- สำนักเลขาธิการรัฐมนตรี. (2563, 19 มีนาคม). เรื่อง การปรับแนวทางประเมินส่วนราชการและองค์การมหาชน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 เพื่อรองรับสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (COVID-19) และแนวทางการให้ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานนอกสถานที่ตั้ง. หนังสือสำนักเลขาธิการรัฐมนตรีที่ นร 0505/ว116.
- อัครณัฐ วงศ์ปรีดี. (2560). *การประเมินองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อรับรางวัลพระปกเกล้าสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความเป็นเลิศ ประจำปี 2560: รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า.
- Bouncken, R. B., & Reuschl, A. J. (2018). Coworking-spaces: how a phenomenon of the sharing economy builds a novel trend for the workplace and for entrepreneurship. *Review of managerial science*, 12(1), 317-334.
- Foertsch, C. (2011). *Coworking or co-working?*. Retrieved October 8, 2020, from <https://www.deskmag.com/en/coworking-tools-tips/coworking-or-co-working-with-hyphen-252>
- Foertsch, C. (2019). *State of Coworking: Over 2 Million Coworking Space Members Expected*. Retrieved October 15, 2020, from <https://www.deskmag.com/en/coworking-news/2019-state-of-coworking-spaces-2-million-members-growth-crisis-market-report-survey-study>
- Gandini, A. (2015). The rise of coworking spaces: A literature review. *ephemera: theory & politics in organization*, 15(1), 193-205.
- Gerdenitsch, C., Scheel, T. E., Andorfer, J., & Korunka, C. (2016). Coworking spaces: A source of social support for independent professionals. *Frontiers in psychology*, 7, 581.

- Josef, B., & Back, A. (2018). Coworking as a new innovation scenario from the perspective of mature organisations. In *6th International OFEL Conference on Governance, Management and Entrepreneurship. New Business Models and Institutional Entrepreneurs: Leading Disruptive Change*. (pp. 491-507). April 13th-14th, 2018, Dubrovnik, Croatia Zagreb: Governance Research and Development Centre (CIRU).
- Kongcheep, S. (2016). *Co-working space in Thailand: An emerging niche market*. Retrieved September 1, 2020, from <https://www.retalkasia.com/blog/surachet-kongcheep-colliers-bangkok/co-working-space-thailand-emerging-niche-market/bangkok>
- Merkel, J. (2015). Coworking in the city. *ephemera*, 15(2), 121-139.
- Moriset, B. (2013). Building new places of the creative economy. The rise of coworking spaces. In *2nd Geography of Innovation International Conference 2014*. (pp. 1-25). Utrecht University Utrecht (The Netherlands), January 23 – January 25.
- Neberg, B. (n.d.). *The Start of Coworking (from the Guy that Started It)*. Retrieved September 8, 2020, from http://codinginparadise.org/ebooks/html/blog/start_of_coworking.html
- Revoy, J. (2020). *Coworking or Co-working?*. Retrieved September 11, 2020, from <https://spaceiq.com/blog/coworking-or-co-working/>